

KINEMATOGRAFSKA AUTORSKA PRAVA

Kapitanović, Anja

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Šibenik / Veleučilište u Šibeniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:143:905268>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-12**

Repository / Repozitorij:

[VUS REPOSITORY - Repozitorij završnih radova
Veleučilišta u Šibeniku](#)

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
UPRAVNI STUDIJ
PREDDIPLOMSKI STRUČNI UPRAVNI STUDIJ

Anja Kapitanović

KINEMATOGRAFSKA AUTORSKA PRAVA

Završni rad

Šibenik, 2020.

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
UPRAVNI STUDIJ
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ UPRAVNI STUDIJ

KINEMATOGRAFSKA AUTORSKA PRAVA

Završni rad

Kolegij: Osnove radnog, socijalnog i službeničkog prava,

Mentor: doc. dr. sc. Dragan Zlatović, prof. v. š.

Studentica: Anja Kapitanović

Matični broj studenta: 1219059276

Šibenik, srpanj 2020.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Veleučilište u Šibeniku

Diplomski rad

Odjel: Upravno pravo

Upravni stručni studij

KINEMATOGRAFSKA AUTORSKA PRAVA

ANJA KAPITANOVIĆ

Anja.kapitanoic@gmail.com

Sažetak rada:

Autorsko je pravo skup pravnih pravila koje uživa stvaratelj svojih djela. Štiti nositelja prava i identitet stvarateljevog djela. Autorsko pravo obuhvaćeno je širim pojmom poznatim kao intelektualno vlasništvo.

Kad dio međunarodnog privatnog prava, autorsko pravo i srodna prava su sastavnice pravnog područja intelektualnog vlasništva koje imaju naglašeno međunarodno pravno obilježje.

Kao dio unutarnjeg prava, država donosi unutarnje propise koji uređuju ovo područje. U Republici Hrvatskoj sve oblike autorskih prava štiti Zakon o autorskom i srodnim pravima.

U stručnom završnom radu obrađena su autorska i srodna prava, film i filmska umjetnost, videogrami, autorska kinematografska prava te pravna zaštita proizvođača videograma.

Rad je pohranjen u: Knjižnici Veleučilišta u Šibeniku

Ključne riječi autor, autorska prava, srodna prava, videogrami, film, filmska umjetnost, kinematografska autorska djela

Mentor

Rad je prihvaćen za obranu:

BASIC DOCUMENTATION CARD

Polytechnic of Šibenik

Final paper

Department of Management

Specialist professional graduate study of Management

STRATEGIC CONTROLLING INSTRUMENTS ON THE EXAMPLE OF THE COMPANY KRAŠ D.D.

BERNARDA BRKIĆ

brkicbera123@gmail.com

Title in English: CINEMATOGRAPHIC COPYRIGHT

ABSTRACT

Copyright is a set of legal rules enjoyed by the creator of his works. Protects the right holder and the identity of the creator's work. Copyright is covered by a broader term known as intellectual property.

When part of private international law, copyright and related rights are components of the legal field of intellectual property that have a pronounced international legal character.

As part of domestic law, the state enacts internal regulations governing this area. In the Republic of Croatia, all forms of copyright are protected by the Copyright and Related Rights Act.

The paper deals with copyright and related rights, film and film art, videograms, copyright cinematographic rights and legal protection of videogram producers.

Paper deposited in: Library of Polytechnic of Šibenik

Keywords: author, copyright, related rights, videograms, film, film art, cinematographic works

Supervisor: : doc. dr. sc. Dragan Zlatović, prof. v. š.

Paper accepted

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	Error! Bookmark not defined.
1. UVOD	2
1.1. Autorska kinematografska prava	2
1.2. Autorska prava.....	4
1.3. Srodna prava	6
1.4. Ostvarivanje autorskog i srodnih prava	7
2. FILM I FILMSKA UMJETNOST	8
3. VIDEOGRAMI	9
4. OSNOVNI POJMOVI AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA	11
4.1. Autorsko pravo – povijesni razvoj.....	11
4.2. Srodna prava	13
4.3. Ostvarivanje prava	14
4.4. Zaštita prava u slučaju povrede	16
4.5. Područje primjene zakona	18
5. KINEMATOGRAFSKA AUTORSKA DJELA	20
6. PRAVNA ZAŠTITA PROIZVOĐAČA VIDEOGRAMA	24
7. ZAKLJUČAK	25
8. LITERATURA	26
8.1. KNJIGE, ČLANCI I ZAKONI.....	26
8.2. INTERNETSKI IZVORI.....	27

1. UVOD

1.1. AUTORSKA KINEMATOGRAFSKA PRAVA

Počeci filma sežu u daleku prošlost, dalju nego li je uvriježeno mišljenje. No, najznačajniji razvoj filma odvija se tijekom 19. i 20. stoljeća, te se nastavlja i danas. Film se postupno razvio od karnevalske novine do najznačajnijeg oblika komunikacije, zabave i masovnih medija 20. stoljeća. U isto vrijeme, film je imao značajan utjecaj na umjetnost, tehnologiju i politiku.

Kinematografija je ukupan društveni sustav proizvodnje, distribucije i prikazivanja filmova, s popratnim djelatnostima, zanimanjima i ustanovama. Kinematografiju se, uobičajeno, razvrstava u oprečne kategorije: profesionalni film i amaterski film; dominantna kinematografija i alternativna kinematografija, odnosno neovisni film i marginalni film.

Hrvatska kinematografija seže u same početke filmske umjetnosti i tehnologije. Film se na hrvatskom tlu pojavio nešto manje od godinu dana nakon prvih pariških projekcija braće Lumière: 8. listopada 1896. u Zagrebu je održana prva filmska projekcija, a na repertoaru su bili upravo filmovi Lumièrovih. Prva domaća produkcijska kompanija bila je *Croatia* koja je 1917. g. proizvela prvi hrvatski igrani film *Brcko u Zagrebu*, Arnošta Grunda. Taj je film na žalost izgubljen, kao i sva ostala igrana ostvarenja nastala u Hrvatskoj u razdoblju između dva svjetska rata.

Autorska prava tj. kinematografska¹ slično kao i u drugim umjetničkim i znanstvenim djelatnostima, skup su pravnih propisa koja uređuju odnose u svezi sa stvaranjem filma kao kinematografskog djela i njegova kulturnog i komercionalnog korištenja. Autorska prava ulaze u područje osobnih interesa i područje interesa društvene zajednice. Svrha je zakonskih propisa o autorskim pravima da usklade osobne interese autora i interese društvene zajednice, a u kinematografiji još i da usklade međusobne odnose više autora kinematografskih djela. Svi filmski radnici koji sudjeluju u realizaciji filma nemaju autorska prava i ne uživaju autorsku zaštitu. Autorska prava priznaju se samo onim filmskim radnicima koji su u stvaranju kinematografskog djela dali svoj izvorni duhovni doprinos. Pravna teorija i praksa nemaju o tome jedinstven stav.

¹Janjić, 1961.

Prema jugoslavenskom Zakonu o autorskom pravu² autorska prava imaju scenarist, redatelj i snimatelj slike, u animiranom filmu i glavni crtač, a iznimno i skladatelj filmske glazbe, ako je ona dramaturški nosiva sastavnica kinematografskog djela. U širem smislu Zakon o autorskom pravu priznaje autorska prava scenografu, kostimografu, slikaru maske i skladatelju kao nosiocima autorskih doprinosa kinematografskom djelu. Glumcima, kao reproduktivnim umjetnicima, pojedini pravni sustavi priznaju, osim izvođačkih prava i svojstvo nosioca autorskih prava na njihov udio u stvaranju kinematografskog djela. Ostali sudionici u stvaranju filma (montažer slike, snimatelj i montažer zvuka, dekorater, šminker, osvjetljivač i dr.) ne ostvaruju autorsko-pravnu zaštitu, već svoja prava reguliraju ugovorom o kinematografskom djelu i posebnim upravnim sporazumom.

Kinematografsko djelo stvoreno suradnjom dviju ili više osoba tvori nedjeljivu cjelinu i svim autorima pripada nedjeljivo autorsko pravo. Udio pojedinih suradnika određuje se razmjerno stvarnom doprinosu što ga je svatko od njih dao u stvaranju kinematografskog djela. Ako nije drukčije ugovoreno, pisac scenarija i skladatelj mogu svoje doprinose kinematografskom djelu objavljivati ili se njima samostalno koristiti uz uvjet da time ne povrijede prava prenesena na proizvođača kinematografskog djela.³

Autorsko pravo sadrži imovinsko-pravna, odnosno materijalno-pravna ovlaštenja (autorska imovinska prava) i osobno-pravna ovlaštenja (autorska moralna prava). Autorska imovinska prava odnose se na korištenje djela za koje autorima pripada naknada. Autorska moralna prava tvore pravo autora da bude priznat i označen (potpisan) kao tvorac ili sudionik u stvaranju kinematografskog djela, pravo da se usprotivi svakom deformiranju, sakaćenju ili drugom mijenjanju kinematografskog djela i da se usprotivi svakoj upotrebi djela na način koji bi vrijeđao njegovu čast i ugled. Odnosi između proizvođača (producenta) i autora kinematografskog djela se uređuju ugovorom koji se sklapa u pismenom obliku.⁴

Posebno se ugovaraju prava snimanja, umnožavanja i prikazivanja filma. Pri tome se mogu odvojeno ugovarati prava prikazivanja u standardnoj i substandardnoj kino-mreži, a posebno prava prikazivanja na televiziji i sl. sustavima prenošenja slike i zvuka. Zakon predviđa kada je dopušteno korištenje kinematografskog djela bez dozvole autora (uglavnom u nastavne svrhe).

²Službeni list SFRJ, br. 19/1978, 24/1986 i 21/1990.

³Janjić, 1961.

⁴ibid, 1961.

Autorsko imovinsko pravo na kinematografsko djelo prestaje nakon isteka pedeset godina od smrti autora koji je posljednji umro. Autorska moralna prava traju i nakon prestanka trajanja autorskih imovinskih prava. Ako proizvođač ne završi kinematografsko djelo u roku od tri godine od dana sklapanja ugovora ili ako završeno djelo ne pusti u promet u roku od jedne godine od dana završetka toga djela autori mogu zadržavajući pravo na naknadu, tražiti raskid ugovora i slobodno raspolagati svojim autorskim pravima. Osoba čije je autorsko imovinsko pravo ili autorsko moralno pravo povrijeđeno može zahtijevati autorsku zaštitu.⁵

1.2. AUTORSKA PRAVA

Prema Hennebergu (1919.–2010.), koji je bio jedan od naj eminentnijih stručnjaka za autorsko pravo i srodna prava, autorsko pravo je skup pravnih pravila koja normiraju pravne odnose vezane za intelektualne tvorevine iz književnog, naučnog i umjetničkog područja.⁶ Autorsko pravo je jedno od osnovnih ljudskih prava i izjednačava se s pravom na slobodu izražavanja.⁷

Područje autorskog prava obuhvaća pravna pravila kojima se uređuju pravni odnosi u vezi s intelektualnim tvorevinama na području književnosti, nauke i umjetnosti, ali i pravna pravila kojima se uređuju srodna (susjedna) prava, što je skupni pojam za prava čiji su objekti po pravilu, premda ne nužno, vezani uz korištenje autorskih djela – izvedbe umjetnika izvođača, fonogrami, videogrami, radiodifuzno emitiranje, posebna izdanja. Autorsko pravo u subjektivnom smislu je najveća privatnopravna vlast, pojmovno neograničenog sadržaja, apsolutnog djelovanja koje daje neposrednu vlast u pogledu intelektualne tvorevine – autorskog djela. Autorsko pravo je grana građanskog prava, a građansko pravo je grana privatnog prava. Sva ostvarena autorska prava vremenski su ograničena.⁸

U Bosni i Hercegovini i najvećem broju zemalja to je ograničenje definirano na sljedeći način:

- a) autorska prava autora, odnosno njegovih nasljednika, traju 70 godina nakon smrti autora;
- b) autorska prava izvođača nekog djela traju 50 godina od prve izvedbe toga djela;
- c) autorska prava proizvođača videozapisa traju 50 godina od izrade toga videozapisa;
- d) autorska prava proizvođača nekog audiozapisa traju 50 godina od izrade tog audiozapisa;

⁵Janjić, 1961.

⁶Henneberg 2001.

⁷Bogdanović, 2017.

⁸Gliha, 2002.

e) autorska prava radiodifuzne organizacije za neko emitirano djelo traju 50 godina od prvog emitiranja tog djela;

f) autorska prava proizvođača neke baze podataka traju 15 godina od objavljivanja te baze podataka.⁹

Hrvatsko autorsko pravo možemo u ovom trenutku razvoja hrvatskog pravnog poretka, bez ikakvog nacionalnog zanosa i samodopadnosti, okarakterizirati kao moderno, cjelovito, sustavno i harmonizirano pravno područje s iznimno visokim stupnjem usklađenosti s rješenjima međunarodnog i europskog autorskog prava.¹⁰

Autor regulira odnose s izdavačem, repozitorijima, s raznim institucijama i s javnošću oslanjajući se na Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima, Zakon o pravu na pristup informacijama, različite statute, pravilnike i ugovore. Ukoliko dva ili više autora rade zajedno na jednom djelu, oni kombiniraju svoje doprinose stvarajući ili nedjeljivu cjelinu ili djelo koje se sastoji od međuovisnih dijelova. U tom se slučaju govori o koautorstvu, a autori posjeduju združena autorska prava na djelo.

Podrazumijevaju se i nove mogućnosti u razvoju autorskog prava. Rad biblioteke zasnovan je na poštivanju principa autorskog prava. Nekontrolirana prerada autorskih djela i narušavanje njihove autorsko pravne zaštite još je veća u digitalnim medijima, mobilnim uređajima, e-čitačima.

Zaštita autorskih i srodnih prava ima izniman značaj za održavanje i razvoj potencijala kreativnih poduzeća. Autorsko pravo je pravo autora u pogledu njegovog autorskog djela. Autorsko djelo je originalno intelektualno ostvarenje iz književnog, znanstvenog i umjetničkog područja koje ima individualni karakter i koje je na neki način izraženo. Originalnost djela ostvaruje se kroz slobodu izražavanja kreativnosti autora koja rezultira time da je stvoreno djelo izraz autorove osobnosti.

Autorska djela izražavaju se različitim sredstvima, kao što su pisana ili izgovorena riječ, zvukovi, dvodimenzionalni ili trodimenzionalni oblici, boje, pokreti tijela ili na drugi način.

Autorskim pravom ne štiti se ideja nego djelo koje je izražaj te ideje. Ideja za stvaranje djela stoga i ne mora nužno biti originalna no originalan mora biti autorski izražaj te ideje.

⁹Trnavci 2011., Henneberg 2001., Horvat, Živković 2009.

¹⁰Matanovac Vučković, 2008.

Autori djela imaju isključivo pravo korištenja svog djela, a drugima mogu odobriti ili zabraniti njegovo korištenje. Autori daju odobrenje za korištenje djela pisanim ugovorom. Autor može zabraniti odnosno pod ugovorenim uvjetima odobriti umnožavanje, priopćavanje javnosti, prijevod ili drugu prilagodbu djela te stavljanje djela u promet. Autori često ugovorom daju odobrenje pojedincima ili pravnim osobama za određeno korištenje njihovog djela, u pravilu uz plaćanje odgovarajuće autorske naknade. Uz navedena imovinska prava autora, autor ima i moralna prava, koja su vezana uz osobu autora.

Autorsko pravo nastaje samim ostvarenjem djela i za razliku od većine drugih oblika intelektualnog vlasništva, ne podliježe administrativnim ili registracijskim postupcima. Traje za života autora i sedamdeset godina nakon autorove smrti. Autorsko pravo je nasljedivo te nasljednicima autora u pravilu pripadaju sva prava koja bi pripadala autoru. Istekom roka zaštite autorskog prava autorsko djelo postaje javno dobro te se može slobodno koristiti, uz obvezu priznanja autorstva, poštivanja autorskog djela te časti i ugleda autora.

1.3. SRODNA PRAVA

Autorskom pravu bliska su tzv. srodna ili susjedna prava. Naziv autorsko pravo karakterističan je za kontinentalno europske pravne sustave, dok anglosaksonski pravni sustavi za pojam autorsko pravo koristi naziv copyright. Postoji osnovna razlika između autorskog prava i copyrighta: dok je autorsko pravo prvenstveno orijentirano na vlastita prava autora, copyright se ograničava na autorsko djelo.¹¹

Srodna prava su prava koja su bliska (odnosno srodna ili susjedna) autorskom pravu.

Njihova je svrha najvećim dijelom zaštita pravnih interesa onih fizičkih i pravnih osoba koje svojim djelovanjem omogućavaju da autorsko djelo postane pristupačno javnosti, a u Hrvatskoj se pruža zaštita:

- umjetnicima izvođačima na njihovim izvedbama
- proizvođačima fonograma na njihovim fonogramima
- filmskim producentima (proizvođačima videograma) na njihovim videogramima
- organizacijama za radiodifuziju na njihovim emitiranjima
- nakladnicima na njihovim izdanjima
- proizvođačima baza podataka na njihovim bazama.¹²

¹¹Bogdanović. 2017.

¹²<https://gov.hr/>, pregledano 5.6. 2020.

1.4. OSTVARIVANJE AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA

Ostvarivanje prava može biti: Individualno - ostvarivanje prava koje se odnosi na pojedinačno korištenje autorskog djela odnosno predmeta zaštite srodnih prava, prema odgovarajućem ugovoru između nositelja prava i korisnika predmeta zaštite, a obavlja ga nositelj prava osobno ili putem zastupnika. Kolektivno - ostvarivanje prava obavlja organizacija nositelja prava koja za obavljanje takve djelatnosti ima odobrenje Državnog zavoda za intelektualno vlasništvo.¹³

Državni zavod za intelektualno vlasništvo može izdati odobrenje za obavljanje predmetne djelatnosti samo jednoj organizaciji za pojedinu vrstu prava i pojedinu kategoriju nositelja prava, uzevši u obzir broj članova na temelju dobivenih punomoći, broj ugovora o uzajamnom zastupanju sa stranim udrugama i druge relevantne okolnosti. Organizacija može ostvarivati jednu, dvije ili više vrsta prava koja se, u pravilu, odnose na pojedinu vrstu nositelja autorskog prava, odnosno srodnih prava.¹⁴

¹³ <https://gov.hr/> 5.6. 2020.

¹⁴ <https://gov.hr/> 5.6. 2020.

2. FILM I FILMSKA UMJETNOST

Većina istraživača filma promatrali su ga kao pokretnu sliku, kao naučni instrument koji će pomoći naučnicima da lakše shvate svoja naučna istraživanja. Luj Limijer je jednom rekao : „ moje djelo je uvijek bilo orijentirano prema naučnim istraživanjima. Nikad se nisam identificirao sa onim što se zove produkcija.

Prvi film je nastao prije više od jednog stoljeća. Njegovi tvorci su braća Limijer. Prvi film je prikazan u Parizu, 28. prosinca 1895. godine. Trajao je svega nekoliko minuta i predstavljao je dolazak voza na željezničku stanicu. Prilikom projekcije ljudi su vidjevši da im voz dolazi u susret počeli bježati, ne znajući da je to samo projektirano na platnu.

U početku, filmovi su bili kratki, njemi, bez zvučnih efekta i crno-bijeli. Unaprijeđenjem tehnologije unaprijeđen je i film. Krajem 20. stoljeća nastaju prvi filmovi suvremene tehnologije koji djeluju realnije u odnosu na njihove prethodnike. Za teške i opasne scene angažirani su kaskaderi, a eksplozije i slične stvari su namještene pomoću specijalnih efekta.

Film kao najmodernija umjetnost u velikoj mjeri zavisi o nauke i tehnologije. Nastaje i razvija se u uskoj vezi sa razvojem industrijske tehnologije, optičke iluzije i težnjom za predstavljanje pokreta. Počeci filma se odvijaju po zakonu evolucije, gdje svaki novi mehanizam ili otkriće pokreće novi val pokušaja u eksperimentu, u nekim slučajevima radi se o rekreativnoj mjeri, a u drugim ciljevi i namjene su čisto naučne prirode. Kao i drugi oblici umjetnosti film je namijenjen publici. Filmovi se gledaju u posebnom prostoru za projekciju (kino dvoranama) ili bilo gdje drugdje (video). Film se često naziva i kao sedmom umjetnošću isto kao što je strip nazvan devetom umjetnošću. Filmsko djelo je cjeloviti društveni i emocionalni proizvod.¹⁵

Film je sveukupnost onoga što gledaoci vide i čuju pa se sastoji od: sinopsijske strukture (tema), scenarijske strukture (kompozicija, fabula, dijaloz), prezentacijske strukture (gluma, montaža, kadar, muzika). Filmski radnici su; redatelj, scenarist, producent, snimatelj, montažer, šminker, kostimograf, scenograf, masker, glumci, statisti, kaskaderi, vozači, snimatelj zvuka, kompozitor.

¹⁵ <https://www.slideshare.net/acobojic/filmska-umjetnost>, pregledano 10.6. 2020.

3. VIDEOGRAMI

Videogram je snimak filmskog dijela kao i određenog niza pokretnih slika sa ili bez pratećeg zvuka na nosaču slike, odnosu nosaču slike i zvuka.

Filmski producent (proizvođač videograma) je fizičko ili pravno lice koje u svoje ime daje inicijativu, prikuplja financijska sredstva, organizira, rukovodi i preuzima odgovornost za prvo snimanje filmskog dijela ili niza pokretnih slika praćenih zvukom ili bez zvuka (videogram).¹⁶

Ciljevi Udruženja proizvođača videograma jesu:

1. Povezivanje producenata videograma (filma, videospota, tv emisija, kao i lica koja su sačinila amaterski ili drugi snimak) i afirmacija audio vizualnog stvaralaštva na domaćem i međunarodnom nivou
2. Organiziranje rada na pripremi i realizaciji programa iz zemlje i inozemstva i praćenje njihove realizacije
3. Uspostavljanje suradnje sa međunarodnim srodnim organizacijama
4. Pomaganje svih aktivnosti koje su usmjerene na popularizaciji predstavljanja putem videograma duhovnih i tjelesnih tvorevina
5. Iniciranje i realiziranje unapređenja informacija među asocijacijama iz ovlasti audio vizualnog stvaralaštva u zemlji i inozemstvu.¹⁷

Subjekt ove vrste prava je prava filmski producent (proizvođač videograma). Filmski producent je fizička ili pravna osoba, koja u svoje ime daje inicijativu, prikuplja financijska sredstva, organizira i preuzima odgovornost za stvaranje prve fiksacije audiovizualnog djela, kao i slijeda pomičnih slika popraćenih zvukom ili bez zvuka (videograma). Predmet zaštite prava filmskih producenata (proizvođača videograma) jest videogram kao fiksacija audiovizualnog djela, kao i slijeda pomičnih slika popraćenih zvukom ili bez zvuka.¹⁸

¹⁶ <https://www.slideshare.net/acobojeic/filmska-umjetnost>, pregledano 12.6. 2020.

¹⁷ <https://www.slideshare.net/acobojeic/filmska-umjetnost>, pregledano 12.6. 2020.

¹⁸ <https://www.videogrami.com/>, pregledano 12.6. 2020.

Isključiva prava filmskog producenta (davanje odobrenja ili zabrane) odnose se na:

1. reproduciranje svojih videograma,
2. distribuiranje i iznajmljivanje svojih videograma,
3. javno prikazivanje svojih videograma,
4. stavljanje na raspolaganje javnosti svojih videograma.

Prava na naknadu filmskog producenta odnose se na prava za posuđivanje svojih videograma posredovanjem javnih knjižnica te za svako zvučno i vizualno reproduciranje svojih videograma za privatno korištenje. Trajanje prava je 50 godina od prve fiksacije videograma. Ako je u tom razdoblju (od 50 godina) videogram zakonito izdan ili priopćen javnosti prava traju 50 godina od takva prvog izdanja ili priopćavanja, ovisno o tome koje je bilo ranije.¹⁹

¹⁹ <https://www.dziv.hr/>, pregledano 12.6. 2020.

4. OSNOVNI POJMOVI AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA

4.1. AUTORSKO PRAVO – POVIJESNI RAZVOJ

Autorsko pravo je zakonsko pravo stvoreno zakonom zemlje koja autoru originalnog djela daje ekskluzivna prava za upotrebu i distribuciju njegovog autorskog djela, većinom u ograničenom vremenu. Autor može zabraniti odnosno pod ugovorenim uvjetima odobriti umnožavanje, javnu izvedbu, snimanje, emitiranje, prijevod ili prilagodbu svog djela. Autori često imovinska prava nad svojim djelima ustupaju pojedincima ili pravnim osobama koje ih mogu najbolje komercijalno iskorištavati u zamjenu za plaćanje naknade koje ovise o korištenju djela. Međutim, moralna prava autora vezana su uz osobu autora i nisu prenosiva. Moralna prava autora samo su djelomično prenosiva u slučaju smrti autora. Autorska prava služe ne da se zaštititi sama ideja, već djelo koje je finalni produkt autorove ideje.²⁰

Autorsko pravo štiti duhovno vlasništvo u uvjetima financijskog, pravnog, političkog, tehničkog i društvenog ograničenja. Autorsko pravo je jedno od osnovnih ljudskih prava i izjednačava se s pravom na slobodu izražavanja. Autorsko pravo podrazumijeva sljedeća prava: moralna prava, imovinska prava i druga prava.²¹

Početak svijesti o uspostavi autorskog prava je započeo u periodu 15.-og stoljeća gdje pri izumu Gutenbergovog tiskarskog stroja pokreće se veći naglasak na zaštitu vlastitog rada. Prvi formalno uspostavljeni zakon o zaštiti autorskih prava datira od početka 18.-og stoljeća, točnije od 1709. godine te se radilo o Anne-ovom statutu koji je uspostavljen u Engleskoj. Pojava ovog zakona po prvi puta uvodi pojam autora djela, te ga se navodi kao vlasnika autorskih prava, te se postavljaju uvjeti njegove zaštite tj. njegovog djela. Nakon uspostave statute, djela koja su bila zaštićena autorskim pravima trebala su biti pohranjena u određenim knjižnicama, te registrirana u Stationers Hall.²²

Zakonodavstvo koje se temelji na statutu Anne postupno se pojavljuje u drugim zemljama, kao što je Zakon o autorskim pravima iz 1790. godine u Sjedinjenim Državama, ali zakonodavstvo o autorskim pravima nije ostalo koordinirano na međunarodnoj razini sve do 19. stoljeća.

²⁰ https://www.iprightsoffice.org/copyright_history/, pregledano 15.6. 2020.

²¹ Bogdanović, 2017.

²² https://www.iprightsoffice.org/copyright_history/, pregledano 15.6. 2020.

Klauzula o autorskim pravim u Sjedinjenim Američkim Državama iz 1787. godine je autorizirala zakonodavstvo o autorskim pravima, pružajući autorima ekskluzivno pravo na svoje spise i otkrića. Izvorna duljina autorskih prava putem klauzule koju je autor mogao ostvariti je u trajanju od 14 godina te se autor mora izričito prijaviti kako bi stekao taj vremenski rok.²³

Godine 1886., međutim, uvedena je Bernska konvencija koja osigurava međusobno priznavanje autorskih prava između država nacija i promovira razvoj međunarodnih standarda za zaštitu autorskih prava. Bernska konvencija uklanja potrebu za registriranjem djela zasebno u svakoj pojedinačnoj zemlji, a usvojila ih je gotovo svaka nacija svijeta (više od 140 od oko 190 nacija država svijeta). Nakon usvajanja Ugovora iz 1988. godine Sjedinjenih Država, Konvencija sada pokriva gotovo sve velike zemlje. Bernska konvencija ostaje na snazi do danas i nastavlja pružati osnovu za međunarodni zakon o autorskim pravima. Jedna od najvećih promjena u tadašnjem pravnom sustavu koje je uvela Konvencija je bilo proširenje zaštite autorskih prava i na neobjavljene radove, te se uklanja zahtjev za registraciju. Točnije, pojedinac sada posjeduje autorsko pravo za bilo koji posao koji proizvodi, te to pravo steče čim se na neki način zabilježi na spomenuto djelo.²⁴

Velika Britanija potpisala je Bernsku konvenciju 1887. godine, ali nije implementirala velike dijelove do 100 godina kasnije s donošenjem Zakona o autorskim pravima, dizajnu i patenti iz 1988. godine. Godine 1961. Ujedinjeni Međunarodni uredi za zaštitu intelektualnog vlasništva potpisali su Rimsku konvenciju za zaštitu izvođača, proizvođača fonograma i organizacija za radio emitiranje. Godine 1996. ova je organizacija uslijedila osnivanjem Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo, koja je pokrenula ugovor o izvedbama i fonogramima iz WIPO-a iz 1996. i Ugovor o autorskom pravu WIPO-a iz 2002. koji je donio veća ograničenja u korištenju tehnologije za kopiranje djela u narodima koji su ratificirani to. Trans-pacifičko partnerstvo uključuje odredbe intelektualnog vlasništva koje se odnose na autorsko pravo.²⁵

Razvitak suvremenog autorskog prava u mnogome je određen razvojem tehnologija koje stvaratelji upotrebljavaju kod stvaranja odnosno primjene i korištenja autorskih djela.

²³https://www.iprighthsoffice.org/copyright_history/, pregledano 15.6. 2020.

²⁴https://www.iprighthsoffice.org/copyright_history/, pregledano 15.6. 2020.

²⁵https://www.iprighthsoffice.org/copyright_history/, pregledano 15.6. 2020.

Posebno je to karakteristično za drugu polovinu XX. stoljeća i početak XXI. stoljeća kada se zbiva izuzetan ubrzan razvoj novih tehnologija koje diktiraju suvremeni život i ljudske djelatnosti. U kontekstu tog neuobičajenog ubrzanog razvoja tehnologija pravna regulative, pa i ona na području autorskog prava, uvijek zaostaje u odnosu na taj razvoj tehnologija.²⁶

Tehnološki razvoj u prošlom i ovom stoljeću omogućio je sofisticirane suvremene modalitete i sredstva priopćavanja i korištenja zaštićenih djela, pa tako i autorskih djela u globalnim razmjerima (internet, satelit, CD, DVD, mp3, nova prava vezana za baze podataka, fonograme i sl.).²⁷

Ove pojavnosti dovode i do informatičke revolucije, odnosno do procvata tzv. kulturne industrije, pod kojom se podrazumijevaju aktivnosti i industrije čija je temeljna snaga ukorijenjena u zaštiti njihovih primarnih proizvoda i usluga kroz pravo autorskog i srodnih prava, kao segmenta prava intelektualnog vlasništva²⁸

4.2. SRODNA PRAVA

Hrvatski Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima (ZAPSP), koji je dio europske pravne tradicije, pravi razliku između autorskog prava i prava koja su srodna autorskom pravu (srodna prava). U bitnome, razlika između ovih prava je u tome što autorsko pravo štiti interese stvaratelja u književnom, znanstvenom i umjetničkom području, dok srodna prava imaju za cilj zaštititi osobe koje ulažu trud te materijalna i druga sredstva u radnje koje su u određenoj mjeri povezane s autorskim stvaralaštvom. Srodna prava su ona koja pripadaju umjetnicima izvođačima, proizvođačima fonograma i videograma, organizacijama za radiodifuziju, nakladnicima i proizvođačima baza podataka.²⁹

U praksi se događa da autorska i srodna prava, koja mogu pripadati različitim osobama, istodobno postoje na istom *objektu*. Primjerice, pjesma koju slušamo s CD-a može biti zaštićena pravima osoba koje su uložile svoju kreativnost u pisanje teksta i glazbe (te osobe su autori), ali i srodnim pravima, primjerice onima pjevača i glazbenika koji koriste svoje vještine i talent

²⁶Zlatović, 2009.

²⁷Vukmir, 2001., preuzeto iz Zlatović, 2009.

²⁸Idris, 2003., preuzeto iz Zlatović, 2009.

²⁹<https://euiipo.europa.eu/ohimportal/hr/web/observatory/faqs-on-copyright-hr>. pregledano 18.6. 2020.

kako bi izveli pjesmu ili pak pravima poduzetnika koji je investirao sredstva u snimanje pjesme na CD.³⁰

U Hrvatskoj su prema Zakonu o autorskom i srodnim pravima³¹, i to:

- Prava umjetnika izvođača na njihovim izvedbama
- Prava proizvođača fonograma na njihovim fonogramima
- Prava filmskih producenata na njihovim videogramima
- Prava organizacija za radiodifuziju na njihovim emitiranjima
- Prava nakladnika na njihovim izdanjima
- Prava proizvođača baza podataka na njihovim bazama.³²

4.3. OSTVARIVANJE PRAVA

Autorsko pravo i srodna prava imaju karakter privatnih prava, što znači da štite individualne interese određenih subjekata koji su nositelji autorskog, odnosno srodnih prava. Ova prava mogu se ostvarivati individualno i kolektivno.

Kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava u Hrvatskoj može obavljati udruga nositelja prava koja za obavljanje takve djelatnosti ima odobrenje Državnog zavoda za intelektualno vlasništvo (dalje: Zavod).

Odobrenje se izdaje samo jednoj udruzi za pojedinu kategoriju nositelja autorskog odnosno srodnih prava, i to onoj koja ima najveći broj članova na temelju dobivenih punomoći, uz primjeren broj ugovora o uzajamnom zastupanju sa stranim udrugama. Udruga može ostvarivati jednu, dvije ili više vrsta prava koja se, u pravilu, odnose na pojedinu kategoriju nositelja autorskog odnosno srodnih prava.

³⁰<https://euipo.europa.eu/ohimportal/hr/web/observatory/faqs-on-copyright-hr>. pregledano 18.6. 2020.

³¹Zakon o autorskom i srodnim pravima, Narodne novine, 167/03, 79/07, 80/11, 125/11, 141/13, 127/14, 62/17 i 96/18.

³²<https://www.dziv.hr/>, pregledano 18.6 2020.

Odobrenje za obavljanje djelatnosti kolektivnog ostvarivanja autorskog ili srodnih prava. Zavod izdaje udruzi koja:

1. ima sjedište u Europskoj uniji,
2. ima odgovarajući poslovni prostor, opremu i stručnu službu s najmanje jednom zaposlenom osobom sa završenim pravnim fakultetom, a u stručnoj službi udruge mora biti osigurano znanje domaćeg i međunarodnog autorskog prava i njemu srodnih prava, tehnike ostvarivanja tih prava, znanje stranih jezika i računovodstveno-financijskih propisa,
3. kolektivno ostvarivanje prava obavlja kao jedinu djelatnost, osim ako nije riječ o kulturnoj ili umjetničkoj djelatnosti te djelatnosti udruge kojom se ostvaruju stručni ili socijalni interesi članova.

Zahtjev za izdavanje odobrenja za obavljanje djelatnosti kolektivnog ostvarivanja autorskog ili srodnih prava koji se podnosi Zavodu treba sadržavati:

1. naziv i adresu sjedišta udruge te OIB udruge;
2. oznaku vrste nositelja autorskog prava odnosno srodnog prava čija prava namjerava ostvarivati i oznaku vrste prava koja za predmetne nositelje namjerava ostvarivati;
3. ime i prezime te adresu osobe koja je zaposlena u udruzi iz točke 1., koja ima završen pravni fakultet te najmanje dvije godine stručnog iskustva na poslovima ostvarivanja autorskog i srodnih prava i koja ima znanje stranog jezika (engleski, njemački ili francuski);
4. ime i prezime te adresu osobe koja je zaposlena u udruzi iz točke 1., koja udovoljava propisima za vođenje računovodstva i ima najmanje dvije godine stručnog iskustva na poslovima organiziranja i vođenja računovodstva.³³

Zahtjevu se prilaže:

1. statut udruge
2. popis članova na temelju dobivenih punomoći;
3. ugovori o uzajamnom zastupanju sa stranim udrugama;
4. ugovori o radu te isprave i dokumentacija kojom se dokazuje stručna sprema, stručno iskustvo i znanje jezika za osobe zaposlene u stručnoj službi udruge;

³³<http://dziv.hr/>, pregledano 18.6. 2020.

5. ako je udruga povjerala obavljanje određenih administrativnih, tehničkih ili pomoćnih poslova drugoj fizičkoj ili pravnoj osobi (prema članku 5. Pravilnika o stručnim mjerilima i postupku izdavanja odobrenja za obavljanje djelatnosti kolektivnog ostvarivanja prava i o naknadama za rad Vijeća stručnjaka)³⁴, zahtjevu se prilaže ugovor s tom fizičkom ili pravnom osobom te isprave i dokumentacija kojom se dokazuje da ta osoba udovoljava mjerilima iz Pravilnika;
6. ako je udruga koja podnosi zahtjev određene poslove koji se odnose na kolektivno ostvarivanje prava iz svoje djelatnosti povjerala stručnoj službi druge udruge, koja već ima odobrenje za obavljanje djelatnosti kolektivnog ostvarivanja prava (prema članku 6. Pravilnika), zahtjevu se prilaže ugovor s tom drugom udrugom.³⁵

4.4. ZAŠTITA PRAVA U SLUČAJU POVREDE

Prema vrsti povrede autorskog prava, pravna zaštita može se ostvariti primjenom kaznenopravnih, građanskopravnih i upravnoopravnih normi koje je mogu spriječiti ili umanjiti. Ta zaštita regulirana je u pojedinim odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima i Kaznenog zakona. Također, postoje norme koje imaju općeniti karakter, kao odredbe Zakona o kaznenom postupku o privremenom oduzimanju predmeta, pretrazi, osiguranju dokaza ili pak odredbe obveznog prava koje se odnose na naknadu štete.

Autoru pripada autorsko pravo na njegovom djelu činom ostvarenja djela bez ispunjavanja bilo kakvih formalnosti (članak 9. stavak 2. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima)³⁶ Međutim, autor može za drugoga osnovati pravo iskorištavanja autorskog djela ili mu prepustiti ostvarivanje autorskog prava ugovorom (autorskopравни ugovor) ili davanjem odobrenja (dozvole) za korištenje.

Nositelj prava iz Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima ima pravo na građanskopravnu zaštitu, ako mu je ono protupravno povrijeđeno (protiv osobe koja neovlašteno koristi autorsko djelo ili ga koristi na drugi način od onoga za koji je ovlaštena, te protiv svakog onog tko neovlašteno povrjeđuje autorska moralna prava).

³⁴Pravilnik o stručnim mjerilima i postupku izdavanja odobrenja za obavljanje djelatnosti kolektivnog ostvarivanja prava i o naknadama za rad Vijeća stručnjaka, Narodne novine 72/04., 151/08., 90/13.

³⁵<http://dziv.hr/>, pregledano 18.6. 2020.

³⁶Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima, Narodne novine, 167/03, 79/07, 80/11, 125/11, 141/13, 127/14, 62/17 i 96/18.

Tako, prema članku 172. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima³⁷ nositelj prava iz ovoga Zakona koje mu je protupravno povrijeđeno, ima pravo na zaštitu tog prava. Ako nije što posebno propisano zakonom, pravo na zaštitu iz stavka 1. ovoga članka ovlašćuje svojeg nositelja da od osobe koja je njegovo pravo povrijedila, ili njezinog sveopćeg slijednika, zahtijeva prestanak radnje koja to pravo vrijeđa i propuštanje takvih ili sličnih radnji ubuduće (prestanak uznemiravanja), popravljivanje nanesene štete (naknada štete), plaćanje naknade za neovlašteno korištenje, plaćanje zakonom određenog penala, vraćanje ili naknađivanje svih koristi koje je bez osnove stekla od povrijeđenog prava (vraćanje stečenog bez osnove), utvrđenje učinjene povrede, kao i objavu pravomoćne presude kojom je sud, makar i djelomično, udovoljio zahtjevu usmjerenom na zaštitu prava iz ovoga Zakona.

Zaštita autorskih prava može se ostvarivati individualno i kolektivno. Prema članku 174. Zakona o autorskom i srodnim pravima³⁸, udruge ovlaštene za kolektivno ostvarivanje prava ovlaštene su u svoje ime pokretati i voditi sudske i upravne postupke za zaštitu onih prava iz tog Zakona koja ovlašteno kolektivno ostvaruju. Osim toga, te udruge sklapaju i autorske ugovore umjesto autora, odnosno nositelja srodnih prava. Prema takvom ugovoru udruga daje odobrenje za korištenje svih djela koje zastupa (cijeli repertoar), raspodjeljuje ubrane naknade među nositeljima prava prema određenim pravilima raspodjele i obavlja kontrolu korištenja djela. Dakle, subjekti su u ugovornom odnosu.

Kaznena djela protiv autorskog i srodnih prava određena su Kaznenim zakonom³⁹ u glavi dvadesetsedmoj *Kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva* je propisan prilično širok spektar kaznenih djela neovlaštenog korištenja autorskih i srodnih prava. Štite se autorova imovinska i moralna prava, a najveća propisana kazna je kazna zatvora do čak tri godine. Postavlja se pitanje postojanja kaznene odgovornosti u slučaju kršenja navedenih normi iz Kaznenog zakona, dok ujedno postoji i građanskopravna odgovornost, odnosno može se zaključiti da ne postoji kaznena odgovornost dok su subjekti u ugovornom odnosu i dok se njihovi sporovi mogu rješavati u građanskoj parnici.

³⁷Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima, Narodne novine, 167/03, 79/07, 80/11, 125/11, 141/13, 127/14, 62/17 i 96/18.

³⁸Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima, Narodne novine, 167/03, 79/07, 80/11, 125/11, 141/13, 127/14, 62/17 i 96/18.

³⁹Kazneni zakon, Narodne novine, 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19.

Osim kaznene, postoji i prekršajna odgovornost koja je propisana Zakonom o autorskom i srodnim pravima i predviđa novčane kazne od 5.000 do 100.000 kuna.

Tim zakonom predviđena je i upravnopravna zaštita autorskog prava. Ona se odnosi na zabranu održavanja priredbe na kojoj se koriste predmeti zaštite, ako priređivač nema odobrenje autora, odnosno udruge za kolektivno ostvarivanje prava od strane policijske uprave ili policijske stanice, a na zahtjev autora, odnosno udruge za kolektivno ostvarivanje prava (članak 168. stavak 4. Zakona). Osim toga, na zahtjev nositelja autorskog prava, odnosno srodnog prava ili udruge za kolektivno ostvarivanje prava, carinska će tijela poduzeti odgovarajuće mjere u skladu s posebnim carinskim propisima ako se učini vjerojatnim da bi uvozom, izvozom, odnosno prelaskom preko granične crte određene robe bila učinjena povreda autorskog ili srodnih prava (članak 186. Zakona).⁴⁰

4.5. PODRUČJE PRIMJENE ZAKONA

Sukladno članku 194. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima⁴¹ zaštićeni su autori i nositelji srodnih prava koji su državljani Republike Hrvatske ili imaju svoje sjedište u Republici Hrvatskoj. Također, zaštićene su i strane fizičke ili pravne osobe u okviru obveza što ih je Republika Hrvatska prihvatila na temelju međunarodnih ugovora ili na temelju stvarne uzajamnosti.

Zaštićeni su stranci u pogledu autorskih djela pisanih na hrvatskom jeziku, moralnih prava, prava slijeđenja i prava na bazama podataka kao predmetu zaštite srodnih prava na temelju stvarne uzajamnosti. Stranac neće imati u Republici Hrvatskoj veću zaštitu nego što je ima u državi čiji je državljanin ili u kojoj ima svoje sjedište, ako ima u državi stranca manju zaštitu nego što joj je priznata hrvatskim Zakonom o autorskom pravu i srodnim pravima.

⁴⁰Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima, Narodne novine, 167/03, 79/07, 80/11, 125/11, 141/13, 127/14, 62/17 i 96/18.

⁴¹Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima, Narodne novine, 167/03, 79/07, 80/11, 125/11, 141/13, 127/14, 62/17 i 96/18.

Uz naprijed navedene osobe, zaštićeni su i strani autori koji imaju uobičajeno boravište u Republici Hrvatskoj, u pogledu arhitektonskih djela sagrađenih na teritoriju Republike Hrvatske i djela likovnih umjetnosti koja su čvrsti sastavni dijelovi nekretnine koja se nalazi na teritoriju Republike Hrvatske.

Nadalje, zaštićeni su i strani umjetnici izvođači koji imaju uobičajeno boravište u Republici Hrvatskoj. Također, zaštićeni su i strani proizvođači fonograma i filmski producenti, ako je njihov fonogram odnosno videogram prvi puta fiksiran u Republici Hrvatskoj. I konačno, zaštićene su strane organizacije za radiodifuziju koje prenose svoja emitiranja preko odašiljača koji su na teritoriju Republike Hrvatske

Za strane autore vrijede rokovi trajanja tih prava s tim da istječu najkasnije na dan kada istječe zaštita u državi čiji su državljani i ne mogu biti dulji od rokova predviđenih Zakonom. U opsegu primjene međunarodnih obveza, za strane nositelje srodnih prava, koji su zaštićeni po Zakonu, vrijede rokovi trajanja odnosnih prava, s tim da istječu najkasnije na dan kada istječe zaštita u državi čiji su državljani ili gdje imaju sjedište i ne mogu biti dulji od rokova predviđenih Zakonom.

Zaštićeni su strani autori i nositelji srodnih prava čije je autorsko djelo ili predmet srodnih prava priopćeno javnosti putem satelita, ako se u Republiku Hrvatsku unesu, pod nadzorom i odgovornošću organizacije za radiodifuziju, odgovarajući programski signali u neprekinuti komunikacijski lanac koji vodi do satelita i natrag na zemlju. Zaštita postoji ako nije ispunjen naprijed navedeni uvjet iz stavka 1. članka 194. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima⁴² ali se u Republici Hrvatskoj nalazi zemaljska odašiljačka postaja iz koje se odašiljaju programski signali, ili organizacija za radiodifuziju koja je naručila priopćavanje javnosti preko satelita ima svoje sjedište u Republici Hrvatskoj.

Autori i nositelji srodnih prava, koji nemaju državljanstvo ili ga se ne može utvrditi, jednako su zaštićeni kao državljani Republike Hrvatske, ako u njoj imaju svoje uobičajeno boravište. Ako nemaju uobičajeno boravište u Republici Hrvatskoj jednako su zaštićeni kao državljani države u kojoj imaju svoje uobičajeno boravište.

⁴²Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima, Narodne novine, 167/03, 79/07, 80/11, 125/11, 141/13, 127/14, 62/17 i 96/18.

5. KINEMATOGRAFSKA AUTORSKA DJELA

Predmet zaštite autorskog prava je autorsko djelo. Autorsko djelo je originalno, duhovno (intelektualno) ostvarenje iz književnog, umjetničkog i znanstvenog područja, koje ima individualni karakter i koje je na neki način izraženo.⁴³

Za pojam autorskog djela kao temeljnog pojma autorskog prava bitno je da se radi o originalnom intelektualnom (kreativnom) ostvarenju, odnosno ostvarenju ljudskog duhovnog stvaralaštva. Originalnost (izvornost) u smislu autorskog prava ne zahtijeva apsolutnu novost, već se traži tzv. subjektivna originalnost (izvornost), odnosno novost u subjektivnom smislu.⁴⁴

Djelo se smatra subjektivno originalnim ako autor ne oponaša drugo njemu poznato djelo. Dalje je potrebno da je djelo iz književnog, znanstvenog ili umjetničkog područja. Uz to osobito treba upozoriti da navedena sintagma ima u autorskom pravu značajno šire značenje, nego što u teoriji književnosti znače književna djela, a u povijesti umjetnosti umjetnička djela. Autorskopravnu zaštitu uživaju izražaji, što podrazumijeva zamjetljiv oblik (formu) određene ideje koja se postiže pomoću različitih sredstava izražavanja, kao što su npr. pisana ili govorena riječ, pokret tijela, zvuk, kao različiti dvodimenzionalni ili trodimenzionalni oblik.⁴⁵

Razlikujemo tri temeljna oblika autorskih djela:

1. Autorska djela, u izvornom obliku – izvorna autorska djela se navode prema vrstama sredstava izražavanja poput pisane i govorne riječi, pokreta tijela, zvuka itd. i različite kombinacije sredstava izražavanja
2. Izvedena autorska djela – prijevodi, prilagodbe i glazbene obrade već postojećih autorskih djela.⁴⁶
3. Zbirke djela - Zbirke samostalnih autorskih djela, podataka ili druge građe kao što su enciklopedije, zbornici, antologije, elektroničke baze podataka i sl., koje prema izboru ili rasporedu sastavnih elemenata čine vlastite intelektualne tvorevine njihovih autora, zaštićene su kao takve. Potrebno je poznavati razliku između objavljivanja autorskog djela i izdavanja

⁴³<http://dziv.hr/hr/>, pregledano 1.6. 2020.

⁴⁴<http://dziv.hr/hr//intelektualno-vlasnistvo/autorsko-pravo/autorsko-djelo/>, pregledano 1.6. 2020.

⁴⁵<http://dziv.hr/hr//intelektualno-vlasnistvo/autorsko-pravo/autorsko-djelo/>, pregledano 1.6. 2020.

⁴⁶<http://dziv.hr/hr/>, pregledano 1.6. 2020.

autorskog djela. Objavljivanje autorskog djela se odnosi na svaki postupak kojim autorovo djelo postaje pristupačno javnosti (poput izdavanja, izlaganja, radiodifuzno emitiranje), tj. odnosi se na pojavljivanje autorskog djela u javnosti u bilo kojem (tjelesnom ili netjelesnom) obliku.⁴⁷

Autorska djela su osobito, ali ne isključivo:

- jezična djela (pisana djela, govorna djela, računalni programi),
- glazbena djela, s riječima ili bez riječi,
- dramska i dramsko-glazbena djela,
- koreografska i pantomimska djela,
- djela likovnih umjetnosti (s područja slikarstva, kiparstva i grafike), te ostala djela likovnih umjetnosti,
- djela arhitekture,
- djela primijenjenih umjetnosti i industrijskog dizajna,
- fotografska djela i djela proizvedena postupkom sličnom fotografskom,
- audiovizualna djela (kinematografska djela i djela stvorena na način sličan kinematografskom stvaranju),
- kartografska djela, prikazi znanstvene ili tehničke prirode kao što su crteži, planovi, skice, tablice i dr.⁴⁸

Autoru pripada autorsko pravo na njegovom djelu činom ostvarenja djela (temeljem čl. 9. st. 2. ZASP-a) bez ispunjavanja bilo kakvih formalnosti kao što su primjerice registracija ili depozit djela. Bilo kakav depozit djela nema utjecaja na stjecanje autorskog prava, on je pravno irelevantan.

Autorsko djelo može se koristiti samo uz odobrenje autora (u pisanom obliku). Pojedinačno korištenje autorskog djela potrebno je odrediti pisanim odgovarajućim ugovorom između nositelja prava i korisnika predmeta zaštite.⁴⁹

Autorskim djelom, te pod zaštitom autorskog prava također spadaju i norme. Norme su pisana jezična autorska djela, ako ispunjavanju propisane pretpostavke za autorska djela (da su individualna, intelektualna i originalna ostvarenja). Norme koje netko mora primijeniti i koje su postale dio određenog propisa kao službeno djelo, ne spadaju pod zaštitu autorskog prava.

⁴⁷<http://dziv.hr/hr/>, pregledano 1.6. 2020.

⁴⁸<http://dziv.hr/hr/>, pregledano 1.6. 2020.

⁴⁹<http://dziv.hr/hr/>, pregledano 1.6. 2020.

Također se autorskim djelom pod zaštitom autorskog prava smatraju i stručna predavanja i kompjuterske prezentacije, ako se radi o individualnim, originalnim i intelektualnim ostvarenjima, koje autor izražava kao prikaz znanstvene ili tehničke prirode.⁵⁰

Stručna predavanja u redovnoj nastavi se ne smatraju autorskim djelima. Poput prezentacija i predavanja, recenzije su autorsko djelo ako se radi o individualnoj originalnoj, intelektualnoj tvorevini. Dok recenzije i lekture kao djelo ispravljanja i uređivanja tuđeg autorskog rukopisa s pravopisnog i jezičnog motrišta se ne smatra autorskim djelom. Prijevodi su zaštićeni pod autorskim pravom ako su sami originalna intelektualna ostvarenja, također se autorskim djelom smatraju i prijevodi službenih tekstova iz područja zakonodavstva, uprave i sudstva, osim u slučajevima kada su nastali u svrhu informiranja javnosti, te na taj način i objavljeni. Novinski članak se smatra autorskim djelom ako se radi o pisanom djelu koje je originalno i intelektualno ostvarenje, dok članci koji se odnose na dnevne novosti, te ostale medijski oblici informacija, nisu predmet zaštite autorskog prava, te isto vrijedi i za novinarske reportaže.⁵¹

Računalni programi su zaštićeni kao jezična djela ako su izvorni (originalni) u smislu da predstavlja vlastitu intelektualnu tvorevinu svog autora. Računalni program je niz uputa ili naredbi koje treba uporabiti izravno ili neizravno u računalu da se postigne određeni rezultat. Pojam računalni program obuhvaća izražaj računalnog programa u bilo kojem obliku uključujući i pripremni dizajnerski materijal. Ideje i načela na kojima se zasniva bilo koji element računalnog programa, uključujući i one na kojima se zasnivaju sučelja, nisu zaštićeni autorskim pravom.⁵²

Projektne dokumentacije koje se odnose na tehnička područja se ne smatraju zaštićenima autorskim pravom. Projektne dokumentacije vezane uz arhitekturu i dizajn (pisani i crtani dio) se smatraju autorskim djelom te kao takvima pod zaštitom zakonskih propisa. Također fotografije mogu biti smatrane autorskim djelom, ako se ustanovi originalnost fotografije kroz izbor motiva i kutova snimanja, trenutka ili osvjetljenja.⁵³

⁵⁰<http://dziv.hr/hr/>, pregledano 1.6. 2020.

⁵¹<http://dziv.hr/hr/>, pregledano 1.6. 2020.

⁵²Horvat, Živković, 2013.

⁵³<http://dziv.hr/hr/>, pregledano 1.6. 2020.

Važno je i za napomenuti autorska djela poznatija pod nazivom *djela siročad*. Djela siročad su sva djela poput knjiga, filmova i novinskih članaka koja su zaštićena autorskim pravom, no čije nositelje prava nije bilo moguće identificirati, ili ako su i identificirani nisu pronađeni unatoč obavljenoj pažljivoj potrazi koja je provedena i evidentirana sukladno odredbama ZAPSP-a koji je usklađen s odredbama Direktive 2012/28/EU. ZAPSP utvrđuje i zajednička pravila za reproduciranje i stavljanje na raspolaganje javnosti (internetski prikaz) djela siročadi koja su prvotno objavljena ili emitirana bilo gdje u Europskoj uniji.⁵⁴

Sukladno odredbama ZAPSP-a nakon obavljene pažljive potrage javne institucije mogu djela siročad reproducirati i stavljati na raspolaganje javnosti. Takva djela se unose u jedinstvenu bazu podataka za cijelu Europsku uniju koju vodi Ured Europske unije za intelektualno vlasništvo (EUIPO).⁵⁵

⁵⁴<http://dziv.hr/hr/print.aspx?id=933>, pregledano 20.6. 2020.

⁵⁵<http://dziv.hr/hr/print.aspx?id=933>, pregledano 20.6. 2020.

6. PRAVNA ZAŠTITA PROIZVOĐAČA VIDEOGRAMA

Pravna zaštita proizvođača videograma regulirana je člancima 138 – 142. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima⁵⁶ Filmski producent (proizvođač videograma) fizička je ili pravna osoba, koja u svoje ime daje inicijativu, prikuplja financijska sredstva, organizira i preuzima odgovornost za stvaranje prve fiksacije audiovizualnog djela, kao i slijeda pomičnih slika popraćenih zvukom ili bez zvuka (videograma). Smatra se da je filmski producent, dok se ne dokaže drukčije, onaj čije je ime redovito označen kao nositelj prava filmskog producenta na videogramu.⁵⁷

Filmski producent u pogledu primjeraka svojeg videograma ima isključivo pravo: reproduciranja, distribuiranja, kao i pravo iznajmljivanja javnog prikazivanja, stavljanja na raspolaganje javnosti. Pravom filmskog producenta se može slobodno raspolagati. Pravo filmskog producenta ne utječe ni na koji način na autorsko pravo, pravo umjetnika izvođača i pravo proizvođača fonograma.

Filmski producent ima pravo na primjerenu naknadu za posuđivanje videograma posredovanjem javnih knjižnica. Pravo na naknadu za reproduciranje videograma za privatno ili drugo vlastito korištenje. Filmski producent ima pravo na odgovarajuću naknadu za svako zvučno i vizualno reproduciranje svojih videograma za privatno i drugo vlastito korištenje.

Prava filmskog producenta traju 50 godina od stvaranja prve fiksacije videograma. Ako je u tom razdoblju videogram bio zakonito izdan ili zakonito priopćen javnosti, prava filmskog producenta traju 50 godina od takva prvog izdanja ili takva prvog priopćavanja, ovisno o tome koje je bilo ranije.

⁵⁶Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima, Narodne novine, 167/03, 79/07, 80/11, 125/11, 141/13, 127/14, 62/17 i 96/18.

⁵⁷<https://www.zakon.hr/>, pregledano 8.6. 2020.

7. ZAKLJUČAK

Autorsko pravo je oblik prava koji uživaju autori raznih djela. Navedeno pravo autorima daje isključivu mogućnost korištenja ili odobravanja drugim pojedincima na korištenje njihovog djela. Osim toga, uključuje sustav zaštite autorskih prava od povrede.

Tema stručnog završnog rada odnosila na objašnjavanje autorskog prava, filmskih producenata, te kinematografije ukomponirane s autorstvom (autorsko djelo, nositelj prava itd.).

U cilju dobivanja što bolje predodžbe o autorskom djelu, što ga čini takvim, kroz stručni završni rad razradili smo sve bitne karakteristike koje djelo čine originalnim odnosno autorskim. Također, objasnili smo neke temeljne stavke koje mogu determinirati je li određeno djelo autorsko ili nije odnosno podliježe li pod zakon o autorskim i srodnim pravima.

Radi poštivanja prava autora, napravljena je podjela na moralna, imovinska, srodna i druga prava autora, gdje se svaki od spomenutih odnosi na različite aspekte zaštite autora, njegovog djela i ugleda.

Zakonskim propisima određeno je u kojim slučajevima dolazi do povrede autorovih prava, te koje kaznene sankcije snosi pojedinac koji naruši prava. Iako je Zakon o autorskom i srodnim pravima malo zastario kad je u pitanju zaštita prava autora, točnije kaznena sankcija, pravne institucije Republike Hrvatske najavile su daljnji rad i poboljšavanja zakona kako bi omogućili pravnu zaštitu autorima vezanu uz autorska prava.

8. LITERATURA

8.1. KNJIGE, ČLANCI I ZAKONI

1. Bogdanović, D., (2017). Autorsko pravo i biblioteke digitalnog doba. BOSNIACA – časopis Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine, 2017; 22, str. 77 – 83., Sarajevo: Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine.
2. Gliha, I. (2002). Intelektualno vlasništvo. U Prilagodbe politikama unutarnjeg tržišta EU: očekivani učinci, 127–147. Zagreb: Ministarstvo za europske integracije.
3. Henneberg, I. (2001). Autorsko pravo. Zagreb: Informator.
4. Horvat, A. Živković, D. (2009). Knjižnice i autorsko pravo, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naknada.
5. Horvat, A. Živković, D. (2013). Knjižnice i autorsko pravo, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naknada.
6. Idris, K. (2003) Intelektualna svojina moćno sredstvo ekonomskog rasta, Beograd: Zavod za intelektualnu svojinu & BalkanKult.
7. Janjić, M. (1961). Autorsko filmsko pravo, Beograd: Institut za usporedno pravo.
8. Kazneni zakon, Narodne novine, 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19.
9. Matanovac Vučković, R. (2008). Zbirka propisa u području prava intelektualnog vlasništva – autorsko i srodna prava, patent, žig, industrijski dizajn, topografije, oznake, Zagreb: Narodne novine & DZIV.
10. Pravilnik o stručnim mjerilima i postupku izdavanja odobrenja za obavljanje djelatnosti kolektivnog ostvarivanja prava i o naknadama za rad Vijeća stručnjaka, Narodne novine 72/04., 151/08., 90/13.
11. Trnavci, G. (2009). Pravo intelektualnog vlasništva. Bihać: Pravni fakultet Univerziteta u Bihaću.
12. Vukmir, M. (2001). Utjecaj razvoja tehnologija na autorsko pravo i pravna priroda predmeta zaštite intelektualnog vlasništva, Zbornik Hrvatskog društva za autorsko pravo, vol. 2., str. 9 - 39., Zagreb: Hrvatsko društvo za autorsko pravo.
13. Zakon o autorskom pravu, Službeni list SFRJ, broj 19/1978, 24/1986 i 21/1990
14. Zakon o autorskom i srodnim pravima, Narodne novine, 167/03, 79/07, 80/11, 125/11, 141/13, 127/14, 62/17 i 96/18)

15. Zlatović, D (2009). Ogledi iz autorskog kazališnog prava, Zbornik Hrvatskog društva za autorsko pravo, vol. 10., str. 133 – 174., Zagreb: Hrvatsko društvo za autorsko pravo.

8.2. INTERNETSKI IZVORI

1. <https://gov.hr/>
2. <https://www.videogrami.com/>
3. <https://www.dziv.hr/>
4. https://www.iprightsoffice.org/copyright_history/
5. <https://www.zakon.hr/>
6. <https://www.slideshare.net/acobojic/filmska-umjetnost>
7. <https://euipo.europa.eu/ohimportal/hr/web/observatory/faqs-on-copyright-hr>.